

İHMAL VE İSTİSMARI ÖNLEME

ÖĞRETMEN KİTAPÇIĞI

VAN İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
ÖZEL EĞİTİM VE REHBERLİK

İnsanın hem fizyolojik hem de psikolojik gelişimi açısından kritik bir öneme sahip olan çocukluk dönemi ebeveynler ve toplum tarafından dikkat gösterilmesi gereken bir çağıdır. Bu dönemde deneyimlenen olumlu ve olumsuz yaşantıların etkileri yaşam boyu sürecektir. Bu açıdan çocukluk çağında yaşanan şiddet ve istismar olayları göz ardı edilmemelidir.

Çocuk istismarı ve ihmali dünyada ve ülkemizde son zamanlarda artış gösteren ve üzerinde durulması gereken önemli bir konudur.

Çocuk istismarı; ebeveyn veya bakım veren kişiler ve yabancı kişiler tarafından gerçekleştirilen, çocuğa zarar veren, çocuğun gelişimini engelleyen her türlü kötü muamele olarak nitelendirilmektedir. Çocuk ihmali ise ebeveynlerin veya bakım veren kişilerin, çocuğun beslenme, barınma, giyinme, eğitim, sağlık ve sevgi gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmaması sonucunda çocuğun gelişiminin zarar görmesi olarak tanımlanmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü tarafından yapılan bir araştırmada, yaklaşık olarak araştırmaya katılan kadınların yüzde yirmisi ve erkeklerin yüzde beşi çocukken cinsel istismara, çocukların ise yüzde yirmi beşi ile ellisi arasında bir rakamın fiziksel şiddete maruz kaldığını rapor etmişlerdir. Çocuklarda yaşam boyu olumsuz etkiler bırakan kötü muamelenin çocukların fiziksel, duygusal gelişimini olumsuz etkilediği, okul başarısını düşürdüğü, iş ve aile yaşamında iletişim sorunlarına neden olduğu görülmüştür. Sonuç olarak, çocuklara karşı kötü muamele tüm insanlığın yaşam kalitesini düşüren, ekonomik ve sosyal gelişmesini olumsuz olarak etkileyen yaygın bir sorundur.

ÇOCUK İHMALİ

Çocuğun; beslenme, barınma, korunma, gözetim, eğitim, sağlık gibi temel gereksinimlerinin karşılanmamasına çocuk ihmali denir. Çocuğun bakım ve beslenme gereksinimlerinin yeterince karşılanmaması, gerekli tıbbi müdahalelerin yapılmaması, gerek anne baba gerekse çocuğun yakın çevresi tarafından çocuğun gelişimine yönelik rehberlik görevinin yeterince yerine getirilmemesi, çocuğa ilgi ve sevgi gösterilmemesi ve çocuğun tek başına bırakılması ihmal davranışa örnek olarak verilebilir.

İHMAL TÜRLERİ

1. Fiziksel İhmal;

Çocuğun fiziksel ihtiyaçlarının bakım yapan kişi tarafından karşılanmamasıdır.

Fiziksel İhmal Durumları:

- Çocuğun aşılarının yaptırılmaması
- Hasta çocuğun doktora götürülmemesi,
- İlacının düzenli verilmemesi, takip edilmesi gereken tıbbi durumlarının okula bildirilmemesi
- Beslenmesine dikkat edilmemesi,
- Solgun ve bakımsız görünüm
- Yırtık, kirli ve mevsime uygun olamayan giysiler
- Kesici yakıcı maddelerin ortalıkta bırakılması,

2. Duygusal İhmal:

Çoğunlukla ihmal olduğunu fark etmediğimiz ancak; çocuğun benlik saygısını düşürüp, psikososyal gelişimini olumsuz etkileyen ve toplumda diğer ihmal türlerine göre daha sık rastlanan tutumlardır.

Duygusal İhmal Durumları:

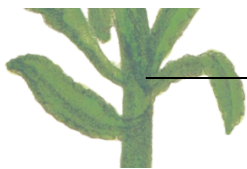
- Çocuğa yetersiz ilgi ve şefkat göstermek
- Aile içinde sözel şiddet ve kötü muameleye şahit olmasına izin vermek
- Çocuğun alkol, uyuşturucu kullanmasına izin vermek
- Çocuğun suç işleme, saldırganlık gibi uyumsuz davranışlarına destek olmak ya da bu davranışları görmezden gelmek
- Nerede ve kimlerle olduğunun bilinmemesi ve/veya umursanmaması
- Uzun süre yalnız bırakılması
- Çocuğun terk edilmesi

3. Eğitim İhmali:

Çocuğun gelişimsel ve eğitimsel ihtiyacının tutarlı olarak karşılanmamasıdır.

Eğitim İhmal Durumları:

- Eğitim ihtiyaçlarının karşılanmaması
- Çocuğun okula gönderilmemesi
- Okula gitmeye teşvik etmeme
- Ders başarısını dikkate almama
- Okul takibinin yapılmaması
- Özel eğitim gereken çocukların alması gereken eğitimden mahrum bırakılması

ÇOCUK İSTİSMARI

Dünya Sağlık Örgütü çocuk istismarını, çocuğun sağlığına, fiziksel ve psikososyal gelişimine zarar veren, yetişkin veya toplum tarafından uygulanan her türlü fiziksel, duygusal ve cinsel kötü muamele olarak tanımlamaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü tarafından tanımlanan 5 tip kötü muamele vardır:

- İhmal, Sömürme, Fiziksel İstismar, Duygusal İstismar, Cinsel İstismar

FİZİKSEL İSTİSMAR:

Çocuğun ya da gencin anne, babası ya da bakımından sorumlu başka kişi tarafından sağlığına zarar verecek biçimde fiziksel hasara uğratılması, yaralanması ya da yaralanma riski taşımasıdır. Bu hasar elle ya da bir nesneyle vurularak, itilerek, sarsılarak, yakılarak ya da ısırılarak olabilir. Çocuğun kaza dışı sebeple bir yetişkin tarafından yaralanması ve örselenmesidir. En yaygın rastlanılan ve belirlenmesi en kolay olan istismar tipidir.

DUYGUSAL İSTİSMAR:

Çocuğun duygusal ihtiyaçlarını karşılayan ebeveyn ve/veya bakım verenler tarafından çocuğa sürekli olarak, tekrarlayıcı ve uygunsuz bir biçimde karşılık verme ve tepki göstermedir. Çocuğun kişiliğini zedeleyici, duygusal gelişimini engelleyici eylemlerdir. «Çocuğun iç görüsünü ya da duygusal bütünlüğünü bozan her türlü eylem ya da eylemsizlik durumu veya çocuğun olumsuz tutum ve davranışlarla ilgi, sevgi ve bakım ihtiyaçlarından yoksun bırakılarak, psikolojik hasara uğratılmasıdır. Çocuk ayrımı yapmak duygusal istismardır.

CİNSEL İSTİSMAR:

Bir yetişkinin bir çocuğa, cinsel doyum sağlamak amacıyla yaklaşması ve onu kullanmasıdır. Bir çocuğun başka bir çocuğa güç kullanarak kendi zevki için cinsel aktivitede bulunmasıdır.

Cinsel İstismarda Mutlaka Vücut Teması Gerekli Değildir!

Teşhircilik, İzlenmesi, Vücudunu göstermesi için zorlama, İstismarcının kendisine dokunulması için zorlaması, Pornografik içerik izletme, Cinsel içerikli konuşmalar, Çıplak kadın ya da erkek fotoğrafı göstermek de çocuk istismarıdır.

AİLE İÇİ İSTİSMAR (ENSEST):

Ensest de cinsel istismar kapsamında bir saldırı tipidir. Kanunen evlenmelerine izin verilmeyen iki kişi arasındaki cinsel ilişki ensest olarak tanımlanır. Kan bağı olan anne, baba, ağabey, abla, amca, dayı, teyze, hala ve dede gibi akrabalara ek olarak enişte, üvey anne-baba, üvey kardeşler gibi geniş bir akraba grubu ensest tanımında taciz edenler arasında sayılır.

Çocuk Koruma Kanununun amacı, koruma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, hakların ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin esasları düzenlemektedir. Çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması, koruyucu ve destekleyici tedbirler, danışmanlık tedbiri, eğitim tedbiri, bakım ve sağlık tedbirini kapsamaktadır (Çocuk Koruma Kanunu, 2005).

Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) 21 Temmuz 2020 tarihinde Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri raporunu yayımlamıştır. Bu rapora göre; güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocukların karıştığı olay sayısı 2019 yılında, 2018 yılına göre %5,8 oranında artarak 511.247 olmuştur. Bu olaylarda çocukların %46,1'inin mağdur olarak, %32,9'unun suç olarak tanımlanan bir fiil işlediği iddiasıyla (suça sürüklenme) güvenlik birimlerine geldiği tespit edilmiştir. Güvenlik birimlerine mağdur olarak gelen 235.931 çocuğun %87,5'ini suç mağduru, %12,5'ini takibi gereken olay mağduru çocuklar oluşturmaktadır. Suç mağduru çocukların %53,8'inin erkek, %46,2'sinin kız çocuğu olduğu görülmüştür. Güvenlik birimlerine suç mağduru olarak gelen 206,498 çocuğun %57,6'sı yaralama, %15,2'si cinsel suçlar, %11'i aile düzenine karşı suçlardan mağdur olmuştur. Ayrıca mağdur çocukların %3,5'i tehdit, %2,7'si kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, %2,1'i ise hırsızlık suçundan mağduriyet yaşamıştır (TÜİK, 2020)

ÇOCUKLAR İSTİSMAR OLAYINI ANLATAMAYABİLİR, ÇÜNKÜ;

- Suçluluk hissedip cezalandırılacaklarını düşünebilirler.
- Kimsenin onlara inanmayacağını düşünebilirler.
- Maruz kaldığı davranışlardan rahatsızlık duysa da, istismarcı bir yakını olabilir ve çocuklar onun zarar göreceğinden korkabilirler. Başkalarını korumak için kendini kurban eder.
- Çocuğun bilişsel olgunluğu böyle bir şeyi tam anlayabilecek kadar gelişmediği için nasıl anlatacaklarını bilmeyebilirler.
- Bazı çocuklar bunun yanlış olduğunu bilmeyebilirler. Maruz kalınan eylemin ne anlama geldiğini bilmeyebilir.
- İyi çocukların cinsellikle ilgili konuşmamaları gerektiği öğretilmiş olabilir.
- İstismarcı tarafından tehdit edilmiş, korkutulmuş olabilirler.
- Bu konuda konuşmaktan utanç duyabilirler.
- Çocuk, yaşadıklarını paylaşacak uygun zaman, zemin ve kişi olmadığını düşünebilirler.
- Arkadaşları tarafından dışlanmaktan korkabilirler.

İSTİSMAR OLAYINI ÖĞRENDİĞİNİZDE BU SÖZLERİ SÖYLEMEKTEN KAÇININ:

- Bunun olduğundan emin misin?
- Doğru mu söylüyorsun?
- Bu bir daha olursa bana haber ver.
- Neden karşı koymadın?
- Şimdiye kadar neden anlatmadın?

ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI ŞÜPHESİNE NEDEN OLABİLECEK İPUÇLARI

OKUL ÇAĞI ÇOCUKLARI İÇİN

- Çekingen ve ilgisiz
- Korkmuş ve endişeli
- Çaresiz
- Yiyecekleri biriktirme eğilimi, yiyecek çalma Ebeveyn-çocuk rollerinde yer değişikliği
- Anne-babasının veya bakım sorumluluğunu üstlenmiş kişinin ilgisizliğinden yakınma
- Duruma uygun olmayan hareketler,
- Gerileme davranışları
- Derste uyuklama eğilimi
- Okula geç kalma ve/veya okuldan erken ayrılma
- Okuldan kaçma
- Konsantrasyon güçlükleri
- Kaygı
- Aşırı bağımlılık veya bağımsızlık
- Aşırı ilgi bekleme
- Ani duygu durum değişiklikleri
- Çocuğun vücudunda yara, kesik, morluk, kırık, çıkık olması
- Çocuğun cinsel organında morluk, kanama görülmesi

ÖNEMLİ:

Bu belirtilerin hiçbiri çocuk istismarının kesin ve net göstergesi değildir. Çocuklar farklı sebeplerle de böyle davranabilir, patolojik davranış değişiklikleri gösterebilir. Ancak bu belirtilerin fark edilmesi halinde istismar olasılığını da düşünmek gerekir.

ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI ŞÜPHESİNE NEDEN OLABİLECEK İPUÇLARI

ERGENLİK DÖNEMİNDEKİ ÇOCUKLAR İÇİN

- Çekingen ve ilgisiz
- Agresif
- Özensiz, bakımsız dış görünüş
- Yeme bozuklukları
- Derste uyuklama eğilimi
- Yorgunluk ve tükenmişliğe bağlı konsantrasyon güçlükleri
- Ebeveyn-çocuk rollerinde yer değişikliği
- İntihar eğilimi
- Okula geç kalma ve/veya okuldan erken ayrılma
- Okuldan kaçma
- Konsantrasyon güçlükleri
- Kaygı
- Sosyal açıdan iyi durumda olmaması, çevresiyle iletişim kurmada güçlük çekmesidir.
- Çocuğun cinsel konularda yaşıtlarından daha fazla bilgiye sahip olmasıdır.

ÖNEMLİ:

Bu belirtilerin hiçbiri çocuk istismarının kesin ve net göstergesi değildir. Çocuklar farklı sebeplerle de böyle davranabilir, patolojik davranış değişiklikleri gösterebilir. Ancak bu belirtilerin fark edilmesi halinde istismar olasılığını da düşünmek gerekir.

BİR ÖĞRENCİNİZ İSTİSMAR EDİLDİĞİNİ AÇIKLARSA NE YAPILMALIDIR!

Konuşmak için Özel Bir Mekan Bulun: Konuşmanızın kesilmeyeceğinden emin olacağınız bir yer olsun. Çocuğun yanında onu sakinleştirmek için oturun.

Çocuktan İzin Almadan Ona Dokunmayın: Dokunmanız belki ona istismar olayını hatırlatabilir. Çocuğun anlayamayacağı kelimeleri kullanmayın. Çocuğun olanlar hakkında kullandığı kelimeleri kullanın.

Açıklıkla ve Sakince Dinleyin: Duygularınızı ve sözel olmayan ifadelerinizi kontrol edin. Tepkileriniz hayati önem taşımaktadır. Vermek istemediği ayrıntılar için asla baskı yapmayın.

Gizlilik İlkesine Saygı Gösterin: İstismar olayını okulda bu konuda sorumlu kişi dışında başka biriyle konuşmayın. Bu konuda çocuğa teminat verin.

Bildirimde Bulunun: İstismarı bildirmek için okul/kuruluş ya da yerel çocuk koruma kurumlarına/yetkililerine haber verin.

Bildirim yapılacak birimler:

- Cumhuriyet Savcılığı
- Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü
- Emniyet Müdürlüğü Çocuk Polisi Şubeleri
- Jandarma İl/ilçe Komutanlıkları

“Neden o kişiyi durdurmadın?”, “Neden bana bunu anlatıyorsun?” gibi **“Neden” ile başlayan sorular sormayın!**

“Bunun olduğundan emin misin?”

“Gerçeği mi söylüyorsun?”

“Bu bir daha olursa bana haber ver”

“Bunun olması için ne yaptın?” gibi ifadeler **kullanmayın!**

Suçu Bildirim Yükümlülüğü TCK Madde 278

(1) İşlenmekte olan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) İşlenmiş olmakla birlikte, sebebiyet verdiği neticelerin sınırlandırılması halen mümkün bulunan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi, yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır. (3) Mağdurun onbeşyaşını bitirmemiş bir çocuk, bedensel veya ruhsal bakımdan engelli olan ya da hamileliği nedeniyle kendisini savunamayacak durumda bulunan kimse olması halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza, yarı oranında artırılır. (4) Tanıklıktan çekinebilecek olan kişiler bakımından cezaya hükmolunmaz. Ancak, suçu önleme yükümlülüğünün varlığı dolayısıyla ceza sorumluluğuna ilişkin hükümler saklıdır.

Kamu Görevlisinin Suçu Bildirmemesi Türk Ceza Kanunu Madde 279

(1) Kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı gerektiren bir suçun işlendiğini göreviyle bağlantılı olarak öğrenip de yetkili makamlara bildirimde bulunmayı ihmal eden veya bu hususta gecikme gösteren kamu görevlisi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Suçun, adlî kolluk görevini yapan kişi tarafından işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkraya göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Bir öğretmen olarak istismar veya ihmal şüphesinin doğruluğunu araştırmak veya kanıtlamakla yükümlü değilsiniz. İhmal ve istismar şüphesi ve çocuğun beyanı bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmesi için yeterlidir.

KAYNAKÇA

1. Aktay, M. (2020). İstismar ve ihmalin çocuk üzerindeki etkileri ve tedavisi. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 1(2), 169-184.
2. Çocuk Koruma Kanunu (2005).
3. M.E.B. Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Okul Yönetiminin Görev ve Sorumlulukları
4. Özgentürk, İ. (2014). Çocuk istismarı ve ihmal. *International Journal of Human Sciences*, 11(2), 265-278.
5. Pelendecioğlu, B. & Bulut, S. (2009). Çocuğa yönelik aile içi fiziksel istismar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 9(1), 49-62.
6. Türk Ceza Kanunu (2004).
7. TÜİK (2020). Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri